

'MUSO OA LESOTHO

LEKALA LA LICHELETE LE
MERALO EA NTLAFATSO

TATAISO HO
SECHABA
LIKHAKANYONG
TSA LICHELETE
TSA SELEMO SA
2023 / 2024

"Ho tloha kahong bocha le ho hlaphoheloa ho ea
kholong le phutholohong"

'MUSO OA LESOTHO

LEKALA LA LICHELETE LE MERALO EA NTLAFATSO

**LIKHAKANYO TSA LICHELETE TSA SELEMO
SA 2023/2024**

PUO EA MOHLOMPHEHI LETONA LA LICHELETE LE MERALO EA NTLAFATSO

Likhakanyo tsa lichelete tsa selemo sa 2023/24 li rala motheo oa khaho bocha le tlhabollo/tlhaphohelo ea moruo re shebile haholo khokahanyo ea kholo ea moruo e sa thekeseleng.

Likhakanyo tsa lichelete tsa selemo sa 2023/24, li abuoe ka tekatekano molemong oa bosebeletsi bo botle le tšebeliso e ntle ea litchelete tsa sechaba. Sepheeo ke ho matlafatsa likhoebo tse ikemetseng molemng oa kholiso ea moruo o sa thekeseleng, botsitso ba lichelete, tlhahiso ea mesebetsi le phokotso ea bofuma.

Ka hona, ho bohlokoa ho lokisa litšia tsa puso, maano, tšebeliso ea lichelete le ho amahanya meralo ea boikarabelo le maano a tšebetso.

Moralo o moholo oa 'Muso ke ho sireletsa kholo e tsitsitseng ka ho ntlafatsa temo le phepo e nepahetseng, ho tšehtsa mafapha a ikemetseng le tšebeliso ea lihloliloeng. Ka hoo re lokela ho ntša ka metso bobolu le bosholu ka hohle-hohle, re ntšetse pele tlhopho-bocha e tla re tlisetsa botsitso bo sa feleng.

LINTLHA TSE HLAHANG KA HARA LIKHAKANYO

Likhakanyo tsena li phuthetse lekeno le tšebeliso ea lichelete tsa muso. Makala 'ohle a 'Muso le mafapha a ikemetseng a lokela ho tlisa lekeno ka mokotleng o moholo oa 'Muso.

CHEBELO PELE LE MAEMO A MORUO

Moruo oa lefatse le oa tikoloho li ntse li tsoela-pele ho mpefala, 'me selemong se fitileng sa lichelete, photo-phetoho ea leholimo le ntoa lipakeng tsa naha ea Russia le Ukraine li bakile ho phahama ha theko ea lijo le mafura. Ka hona, li Banka tse kholo li ile tsa tlameha ho tiisa letsoho ho laola maano a tsamaisang lichelete.

Le ha ho le joalo, ka 2022 ho bonahetse lefatseng ka bopphara ha ho bile le kholo ea moruo ea linoko tse 3.4 lekhlong, 'me ho lebelletsoe hore kholo e tla theohele ho linoko tse 2.9 lekhlong pele o nyolohela ho linoko tse 3.1 lekhlong ka selemo sa 2023 le 2024 ka tatellano.

Seoa sa COVID-19 le sona ntse se so ee ka theko empa mebuso e se e kentse tsebetsong maoa a ho phela le eona le kokoanahloko ena.

POKELETSO EA LEKENO

Pokello ea lekeno la 'Muso e hakanyetsoa ho M25.1 billion 'me e bopiloe ka likhafa, lipatala tse tsoang litsebeletsong tsa 'Muso le e tsoang selekaneng sa SACU.

CHELETE E HLAHANG HO BAFANI

Selemong sa 2023/2024, khahlametse ea licheletse e tsoang ho bafani e lebetsoe ho ba M1.0 billion.

MEKOLOTO EA 'MUSO HO TSOA KANTLE HO NAHA

Selemong sa 2023/2024, mekolo ea 'Muso machabeng e hakanyetsoa ho M2.6 billion 'me e lebeletsoe ho pataloa ka tsoala e tlase.

KAKARETSO EA MEKOLOTO EA 'MUSO KANTLE LE KA HARE HO NAHA

Mafelong a khoelei ea Pherekhong 2023, kakaretso ea mekoloto ea 'Muso e ne e le M22 billion, ho bonahetse keketseho ea M3 billion ha re bapitsa le mekoloto ea selemo se fetileng. Mekoloto ea 'Muso e ka hare ho naha ke M4.3 billion eleng linoko tse 19.4 lekhlong. Ha mekoloto e hlahang kantle ho naha ele M17.7 billion, e leng linoko tse 77.7 lekhlong.

Selemong sa 2022/2023, 'Muso oilo oa kena mekolotong e mecha ea lehae e balloang ho M873.6 million, le ea machabeng e balloang ho M914.3 million molemeong oa lintlafatso.

TSELA EO CHELETE E TLO SEBELISOA KA EONA

CHELETE EA LETSATSI LE LETSATSI

Ke chelete e sebelisoang ho lefa bahlanka le tsamaiso ea litjeo tsa 'Muso tsa letsatsi ka leng, e akanyetsoa ho bonyane M17.8 billion ha e beheletsoeng ka thoko ho patala mekoloto ea naha e akanyetsoa ho M2.5 billion selemong sa 2023/2024.

CHELETE EA LINTLAFATSO

Chelete e reretsoeng botseteli le mesebetsi e meholo ea ntlafatso joalo ka meaho le litsela, 'me eona e akanyetsoa ho M6.3 billion selemong sa lichete sa 2023/2024.

CHELETE EA MAEMO A TŠOHANYETSO

Maemo a tšohanyetso a abetsoe M300 million selemong sena sa 2023/2024.

LITEFO TSE SALETSENQ MORAO LE TSAMAISO EA LICHELETE

Ho se patala bahoebi ba fileng 'Muso tilitšebeletso ka nako, ke sesupo sa tsamaiso e mpe ea lichelete le ho nyehla hoa taolo ea tšebeliso ea lichelete tsa 'Muso (Internal Controls). Sena se tlameha ho emisoa ka ha se bolaea likhoebo tse ikemetseng le hona ho senya khoebisano e ntle lipakeng tsa 'Muso le bahoebi ba ikemetseng.

Ka thoko ho moo, re tlameha ho ntlafatsa mafapha a kang a theko ea thepa (Procurement) le amang bakeng sa boiphihlelo ele ho fokotsa litjeo tseo 'Muso o kenang ka hara tsona o sa ikemisetsa.

Ke ka hoo Lekala la Lichelete le Merala ea Ntlafatso le ikemiseltseng ho sebetsana le mekoloto eohle e teng eka sitana le ho ithuta mabaka a bakileng mekoloto e joalo e ka sitana le ho thibela keketseho ea eona ka ho kenya tsebetsong moralo o tlang ho thibela keketseho ea mekoloto. Lekala le boetse le ikelelitse ho patala bahoebi bohle bao 'Muso oa Lesotho o ba kolotang.

MAANO A KHOLISO EA MORUO OA SELEMO SA 2023/2024

'Muso o ikelelitse ho nyolla moruo oa naha ka ho ntlafatsa:

- Temo

Ho hlahisa ka bongata nama, lebese, mahe le tse ling tse tla rekisetsoa ka hare ho naha le linaheng tse ling.

- Ho hlahisa mesebetsi ka bongata molemong oa Basotho

- Ho matlafatsa botseteli, khotso le botsitso, litsebo tsa mahlale le litsela molemong oa ho nolofatsa tšebetso ea likhoebo.
- Tšebeliso e nepahetseng ea lihloliloeng
- ho ntlafatsa phehlo ea motlakase le ntlafatso ea letamo la 'Muela, le ho tsetela pokellong ea metsi a lihlaba.
- Bohahloli le bona ke tšiea e matla e lokelang ho bolokeha.

Khaho ea litsi tsa mahlale (ICT) e tla ipapisa le melaoana ea 'Muso le phano ea litšebeleto.

MATSAPA A HO HOLISA MOKOTLA OA MUSO

'Muso oa Lesotho le United Arab Emirates li tla tekenela tumellano ea lekhetho (Double Taxation Agreement DTA) selemong sa lichelete 2023/24.

LEANO LE MORALO OA LICHELETE

Kakaretso ea chelete eo 'Muso o ikemiselitseng ho e bokella ke **M25.1 billion**, ka hare ho eona e tsoang SACU ke **M10.1 billion**, ea lekhetho ke **M10.9 billion**, e tsoang litšebeletsong tse fanoang ke 'Muso eona ke **M2.8 billion** ha e fanoang ke Mebuso ea linaha tse ling (grants) ele **M1.2 billion**. Likhakanyo tsa litjeo tsa 'Muso li akanyetsoa ho **M24.1 billion**.

Tšebeliso ea chelete e tla aroloa ka mekhoa e 'meli; ea letsatsi le letsatsi e kenyehelo makaleng ohle a 'Muso le ho bona hore bosebeletsi bo fanoa ntle le tšitiso ea letho 'me ka litjeo tse amoheleheng. Sena se tlo thusa Makala a 'Muso ho sebetsa ka ponalelso le ho fana ka tsepo ho baji le bahoebi.

M2.5 billion ha ea ntlafatso (Capital) e tla ba **M6.3 billion**. Sena se bontsa keketseho ea linoko tse 6.7 percent ha ho bapisoa le selemong se fitileng.

MOKHOA OA TŠEBELISO EA CHELETE

'Muso o ikemiselitse ho kenya tšebetsong melaoana e lisang litšenyelelo makaleng ohle a 'Muso le ho bona hore bosebeletsi bo fanoa ntle le tšitiso ea letho 'me ka litjeo tse amoheleheng. Sena se tlo thusa Makala a 'Muso ho sebetsa ka ponalelso le ho fana ka tsepo ho baji le bahoebi.

Bahlanka bohole ba sechaba batlo pataloa ka mokhoa o nang le ponalelso ele ho tlosa seo ho tloaelehileng ka hore ke lipoko 'me lenane la basebetsi (Payroll) le tla hlohlojoa khafetsa.

MAANO A KHOLISO EA MORUO OA SELEMO SA 2023/2024

Ho hlahisa ka bongata nama, lebese, mahe le tse ling

Ho hlahisa mesebetsi ka bongata molemong oa Basotho

Ho matlafatsa botseteli, khotso le botsitso, litsebo tsa mahlale le litsela

Bohahlaoli le bona ke tšiea e matla e lokelang ho bolokeha.

ho ntlatfatsa phehlo ea motlakase le letamo la 'Muela, le ho tsetela pokellong ea metsi a lihlaba.

Tšebeliso e nepahetseng ea lihloliloeng

KABO EA LIKHAKANYO MAFAPHENG A NTLAFATSO A 2023/24

Sepheeo sa 'Muso ka kopanelo le linaha tsohle tsa lefatse ke ho holisa moruo le ho ntlafatsa maphelo a sechaba ka kakaretso haholo ka ho holisa likhoebo tse ikemetseng molemong oa tlhahiso ea mesebetsi.

Bohahlauli bo bapala karolo e kholo haholo kholong ea moruo oa na ha le tlhahiso ea mesebetsi. Meralo ea botseteli le ho bapatsa na ha ea Lesotho machabeng e tla tsoela pele kaha bohahlauli bo ile ba angoa ke seo a sa COVID-19.

'Muso o entse khaho e ncha Semonkong eo sepheo sa eona e leng ho nyolla ntlafatso le bohahlauli ka hara na ha ea Lesotho.

'Muso ka thuso ea Banka e kholo ea Machaba (World Bank) haufinyane o tla thakhola moralo oa lithuso tsa lichelete haholo bakeng sa bahoebi ba banyenyane le ba ntseng ba thuthuha, bacha le basali.

NTLAFATSO EA BATHO LE KHOLO EA SECHABA

'Muso o tla tsoela-pele ka meralo ea ho ntlafatsa litsi tsa bophelo. Lekala la Bophelo ha le ntse le leka ho fumana maoa a ho phekola seo a sa COVID-19, le ile la iphapanyetsa ho pekola mafu a tšoaetsanang eka sitana le a sa tšoaetsaneng empa ha joale lekala le tla sebetsa ka thata ho akofisa pheko ea mafu ohle.

Lefapha la Bophelo le abetsoe chelete e **M3.2 billion** ho ntšetsa-pele litšebeletso tsa bophelo ka ho bona hore basebetsi ba bophelo ba fumeneha litsing tsa kokelo, theko ea lisebelisoa tsa bohlakoa tsa bophelo le ho kenya tšebetsong lenane la thibelo ea mafu. Khaho ea setsi sa lefu la mofetše e tla tsoela-pele joalo ka ha ho ne ho reriloe.

'Muso ka lekala la Thuto le Koetliso o tla boela o ntlafatsa thuto e sa lefelloeng likolong tsa mathomo 'me morero ona o abetsoe **M238 million**. Ho boetse ho beheletose ka thoko chelete e **M2.5 billion** ho kenya tšebetsong mananeo a thuto likolong tsa mathomo le litsing tse phahameng.

Bakeng sa batho ba tlokotsing, ho beheletsoe ka thoko chelete e **M1.1 billion** molemong oa ho loantša bofuma. E le ho tsosolosa matla a theko malapeng a fumanehileng, lithuso tsa bana (Child Grant) e tlo nyoloha ho tloha ho **M120** ho isa ho **M200** ka khoeli; lithuso tsa batho ba phelang le bokooa (Disability Grant) e tlo nyoloha ho tloha ho **M400** ho isa ho **M600** ka khoeli.

MERALO EA NTLAFATSO – INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT

E le ho ntlafatsa na ha ka kakaretso, kholo ea moruo le tlhahiso ea mesebetsi, 'Muso o beheletse ka thoko chelete e **M3.2 billion** e tla sebelisoa bakeng sa ho tšehtsa meralo ea ntlafatso. ka holimo ho moo, **M1.4 billion** e abetsoe khaho ea marokho le litsela.

Ho tla sebetsoa literekeng tse latelang;

Maseru

- Khaho ea boroko ba noka ea Koro-Koro, (Mahlabatheng ho isa Ha Mofoka);
- Tsela ea Moshoeshoe I; Kofi Annan; St. Michaels ho leba Roma; Lepeli ho leba Thakeli le Maliele ho isa Mpeli.

Mafeteng

- Borokho ba noka ea Tsoaing bo tla ahoa bocha (tseleng ea Motsekouoa ho ea Mantšeli).

Mohale's Hoek

- Tsela ea Tšoloane ho ea Ha-Khitšane (via Liphiring).
- Marokho a maoto: Ha Mokhasi-Ha Luka; Ha Ramosothoane - Ha Ralimpe; Sefateng - Baruting; Ntlhasinye – Makhetheng; Ha Ntja – Ha Jobo; Thaba-Ntšo - Moiketsi.

Quthing

- Litsela tse tla ahoa li kenyeltsa ho tloha Ha Pali – Leihloane; Malibeng - 'Mone; Pulane – Sekokoaneng.

Thaba-Tseka

- Tsela ea ho tloha ha Kou ho ea Ha Motau;
- Katse – Thaba-Tseka (60km)
- Tsele e kopanyang setereke sa Mokhotlong le Thaba-Tseka.

Leribe

- Tukiso ea tsela pakeng tsa 'Malesaoana le Butha-Buthe;
- Likotopo tse kopanyana Hlotse le Pitseng pakeng tsa Sebothoane le Khanyane;
- Tsela ea Mositi ho ea Ha Mpekoa.

Berea

- Tsela ea Ha Kepi ho isa Ha Telukhunoana.

Mokhotlong

- Tsela ea Nyokololi ho isa Tiping.

Mesebetsi e meng e meholo e kenyeltsa katoloso ea tsela ea Mpilo, Khaho le nchafatso ea metebo ea Sepolesa Mantšonyane le Mashai; liphaposi tsa Council ea Makeoana le tsa Morena oa Sehloho oa Phamong.

'Muso o boetse o beheletse ka thoko chelete e **M393 milion** bakeng sa ho qetela khaho ea Ntlo ea Botlotlehi le khaho ea liphaposi tsa ntlo ea Mahosana (Senate).

Bakeng sa mesebetsi e mecha, ho tla hauoa boemelo ba makoloi a baeti naha ka bophara 'me litjeo tsa teng li akenyetsoa ho M150 million.

E le ho netefatsa kanetso le phepelo ea metsi mabalane, 'Muso o tla tsoela-pele ho etsa boithuto ba khaho ea letamo la Makhaleng ka sepheeo sa ho fepele sechaba sa Mafeteng le Mohale's Hoek ka metsi 'me a salang a rekisetsoe naha ea Botswana. Boithuto ba matamo a Hlotse, Ngoajane le 'Maletsunyane a tla tsoela-pele.

'Muso o ikemiselitse hape ho aha setsi sa phepelo ea metsi a bokelletsoang ka bongata (bulk water supply) 'me mosebetsi oa setsi sena e tla ba ho qapa kapa ho theha maano a phepelo ea metsi; ho bona hore meralo e kena tšebetsong, hore setsi se sebetsa hantle le ho hlokomela hore thepa ea phano le phepelo ea metsi e maemomong a nepahetseng ka linako tsohle. Lefapha la Metsi le abetsoe chelete e **M1.2 billion**.

Lefapha la litaba tsa matla le motlakase le abetsoe chelete e **M462.1 million** eona e tla sebetsa ho thibela khoholeho ea mobu setsing sa phehlo ea motlakase oa letsatsi Ha Ramarothole, lenane la phepelo ea motlakase metseng (Rural Electrification Programme) e ka sitana le ho anetse phepelo ea motlakase ka hara naha (Lesotho Renewable Energy and Energy Access Project).

PUSO E NANG LE PONALETSO

Puso e nepahetseng e lokela ho tlisa botsitso, tsoelo-pele le tšireletso ea litokelo tsa sechaba. Lefapha le sebetsang le litaba tsa puso le abetsoe **M5.7 billion** ele mohato oa ho tšehetsa litaba tsa toka le molao; meralo le le tšebeliso ea lichelete tsa sechaba e ka sitana le mafapha a tšereletso.

Likhakanyo tsena li boetse li beheletse ka thoko **M214.6 million** bakeng sa likhetho tsa puso ea libaka le borena.

E le ho pharalatsa tsebo ea botseteli le phano li lipalopalo tsa nang le boleng; e ka sitana le tsebo litabebg tsa hoba karolo ea machaba (Regional and Global Integration) 'Muso o tla boela o sebetse le lekala la Machabeng ho hohela linaha tsa machaba ho tšehtsa ka lichelete ntlaufatsong ea naha.

LITABA TSE FAPAKANENG – BOFUMA, TEKATEKANO, TIKOLOHO, MAEMO A TSITSITSENQ LE PHETO-PHETOHO EA LEHOLIMO.

Lipula tsa matlopo-tlopo le likhohola tse sentseg litsela le meaho, tse tlisitsoeng ka maemo a sa tloaeleheng a leholimo li sentse lintlafatso ka hare ho naha.

Pheto-phetoho ea maemo a leholimo hangata ho feta ha nyane etla ka ho senya 'me Lesotho ha se mokhelo tabeng tsena. Ka hona, 'Muso o ile oa bokella 'moho mafapha ohle a sebetsanang le litaba tsa tikoloho tlasa lekala le le leng. E le le leng la maoa a ho tšireletsa tikoloho, 'Muso o tla kenye tšebetsong tifiso ea ho sebelisa plastic (Plastic Levy), 'me chelete e tla bokelloa e tla sebelisoa molemong oa manane a paballa ea tikoloho.

QETELLO EA LITABA

Likhakango tsena tsa lichelete li tla fihleloa ka katleho ha melaoana e latelang e ka fitisoa ke paramente;

- Sehlomathiso sa lekhetho la thekiso.
- Sehlomathiso sa lekhetho la kuno
- Sehlomathiso sa tsamaiso ea Lekhetho.
- Sehlomathiso sa tsamaiso ea lichelete tsa sechaba

MAANO A FETOHILENG

- Meputso ea bahlanka ba sechaba e tla nyolloa ka linoko tse 2.5 lekhlong ho mohlanka ka mong.
- Moputso o sa lefelloeng khafa o tlo nyoloha ho tloha ho **M10,080** ho ea
- ho **M10,560** ka selemo ho tloha ka la pele 'Mesa 2023 (ho tloha ho **M880** ho isa ho **M902** ka khoeli)
- Lipenchele tsa maqheku li tla nyolloa ka **M50** ho ea ho **M900** ho tloha ka
- la pele 'Mesa 2023.
- Litsieane tsa bana ba fumanehileng li tla nyolloa ho tloha ho **M120** ho isa ho **M200** ka khoeli
- Litsieane tsa batho ba phelang le bokooa li tla nyolloa ho tloha ho **M400** ho isa ho **M600** ka khoeli
- Lenane la bana ba fumanehileng ba fumantsoang lihlapiso le tla nyolloa ho tloha ho 26,400 ho isa ho 36,000

KHOTSO, PULA, NALA

LIKHAKANYO TSA LICHELETE

2023/
2024

Bohlahisi ke;
**Lekala la Lichelete le
Meralo ea Ntlafatsa
Government Complex
Kingsway Road**

Mohala : 22310964
email : mof.budgetcontroller@gov.ls